

FRANZISKA GERSTENBERG

A szürke torony

Papa felvette a fekete zakót, pedig nem szerette, mert túl szűk. Nagymama most nem mondhatja, hogy majdnem olyan kövér, mint Greber, a hentes, csendben elfogadja az öltözékét, hiszen halott. A koporsó mellett állunk, érezzük a friss fa illatát. Nagymama kisebbnek tűnik, mint amilyenre emlékszem, minden sárgának látszik rajta, a bőre, a csipkés inge, a hosszú haja. Erika néni áll velem szemben, egyik öklét a szájára szorítja, halkán szípig, senki nem figyel rá, mindjárt abba is hagyja. Anya sóhajt, és azt mondja: Legalább jó idő van. A többiek bólogatnak. Felettünk süt a nap, és a sírok között jó magasra nő a fű, a kápolna mögül madárhangot hallok. Erika néni felkiált: Hol marad már, mégiscsak neki kell beszédet tartani. Ismét bólogat mindenki. A templom előtt, a nyitott sír mellett áll a sírásó, és unatkozik, az ásóra támaszkodik, hunyorog a fényben.

Nem ismertem őt, azt mondom, ha valaki kezét akar fogni velem. Nem szeretem a kezüket, mert fehér és párnás, mint apáé.

Nem ismertem őt igazán, csak az autót két oldalán húzódó földsvárat ismertem, ahol száraz a fű, és tehének legelnek, ferdén állnak a házak, és háromszázharmincnégy fa van arrafelé. A fákat szeretem. Százhusz kilométer oda, százhusz vissza, kétszer egy évben, hogy miért ilyen ritkán, azt nem tudom.

Éjszakánként a nagymama mellett feküdtem az ágyban, amely még mindig a nagyapa szagát őrizte, így mondta. Nekem mindegy volt. Hallgattam érdes, mélyen zengő horkolását, más asszonyt nem ismertem, aki horkolt. Anya nem horkolt, apa csak néha, de az övé másképp szólt, mint a szél a tengernél. Éjjel a nagymama horkolása, nappal az evés, szinte állandóan ettünk, cseresznyés-vaníliás sütit, vagy szilvasat és nyúlsültet, minden látogatáskor nyúlsültet. A nagymama a régi kecskeólban tartotta a nyulakat, és csak nekünk vágta le őket. Többre nem emlékszem.

Anya megbökött, és kérdezte, hogy miért nem sírok. Nem ismertem őt, feleltem gondolkodás nélkül. Hisztérikusán nevetett a zsebkendőjébe, és odébb ment. Most Greber, a hentes állt mellettem, állam alá tette a kezét, és magasra emelte, mint egy sonkát az üzletében. Leráztam. Soha nem sírok.

Nagymama sírt. Egy évvel ezelőtt történt augusztusban, egy keddi napon. A nyúlsült után elindultunk két autóval, anya tapsolt, és felkiáltott: Kirándulunk. Keresztülmentünk az erdőn, mondtam a nagymamának, hogy a tenger illatát szeretném érezni, mire azt felelte, ő viszont azt érzi, hogy reggel nem mostam fogat. Fehér, kibontott haja félig az üléstámlára, félig a vállamra omlott. Apa és Erika néni az utazás előtt a kontyra próbálták rábeszélni, és a piros ruhája sem tetszett nekik. De nagymama szélesre nyitotta a száját, hogy helyreigazítsa a műfogsorát, és úgy vélte, nem kell apának azt hinnie, hogy öregnek érzi magát, mert ő öregszik.

Apád se mosott soha fogat, jegyezte meg nagymama. Apa a kormány fölé hajolt, és gyorsított, anya úgy tett, mintha semmit sem hallott volna. Azok ott vörösfenyők, szólalt meg egykedvűen nagymama. Állával a kocsiajék felé bökött. Tudtam, hogy engem akar vizsgáztatni, nem válaszoltam semmit, erdei fenyők voltak. Bal oldalt egy meredeken emelkedő homokos erdei út látszott, sárga, nyílformájú jelzőtáblával, ekkor nagymama teljes hangerővel felkiáltott: Azonnal állj meg! Apa hirtelen fékezett, nagymama előreesett, és homlokát beütötte a fejtámlába, ő nevetett, anya sikoltott. Erika néni kocsijának fékje csikorgott a hátunk mögött.

A szürke toronyig húsz perc gyalog, ez állt a táblán, és a nyitvatartási idő. Erika néni összefonta karját a mellén, és nem nézett ránk, nagymama szólalt meg: Fel akarok menni! Talán a születésnapodon, mondta apa, és nagymama köpött egyet a homokba, a bal első kerék mellé: Honnan tudod, hogy megélem-e? Gyerünk!

Erika néni arca vörös és verejtékes volt, mire felértünk, szeme olyan komor, mint az ég. Nejlonszatyrot terített egy nedves fatönkre, majd ráült, és ujjával szemrehányóan rámutatott a torony előtt álló, talán húszfős csoportra, akik hangosabban rikoltoztak, mint a sirályok. A fennsík másik oldalán volt egy parkoló. Egyszerűen elmentünk mellette, mondta Erika néni letről, apa nagy pocakja felé. Úgy tűnt, mintha ki akarná gombolni a fehér inget, és körmével próbálná a kis lyukakat meglazítani. Apa azt felelte, hogy nem tudta, és ne bánjon úgy vele, mintha még mindig elásná a babáit a kertben. Elképzelttem a babákat, amint szőke copfjukkal feljönnek a földből, a saláták közül. Nagymama az égre nézett, és felkiáltott: Nézzétek csak, sirályok! Milyen szépen szállnak! Vitatkoztak volna még, de anya megjegyezte, hogy a toronyór el

akarja kezdeni a vezetést, szó nélkül megfordult, és felfelé indult, úgyhogy nem maradt más hátra, mi is követtük.

Durva szemcsés, szürke kövek, meredek csigalépcső, két ízben is tévesen számoltam a fokokat, a szórólapon feltüntették a számot: Száztizenkettő. A legutolsó pihenősaroknál volt egy pad, mellette a falhoz támasztott falétra vezetett a nyíláshoz, amelyen át láttuk az eget. Erika néni hangosan lihegett a hátam mögött, és megállt. Féltem, hogy elkezd sírni. A nyílás keskeny volt, a létra meredek, és Erika néni még nehezebb, mint apa. Kicsit megrázta a fejét, leült a padra, és ránevetett az elhaladó emberekre. A nagymamára is nevetett, de az nem nézett oda, meggörnyedve felment a létrán, majd ki a szabadba. Egy pillanatra rátettem Erika néni térdére a kezem ahelyett, hogy a nagymamát követtem volna.

A piszkos felhők ellenére messzire el lehetett látni, egészen a tengerig. Sirályok szálltak alá, éreztem a szárnyuk csapását, a fák zöldek voltak, az a fényes és csillogó az erdőben talán a két kocsink, de ebben nem voltam biztos. Félkörben álltunk a kőburkolattal fedett kilátón, hátunk mögött fal, és háromlépésnyire minden irányban mélység. Anya nem akart a korláthoz lépni. Nagymama a turisták közé ékelődve állt, és hasát a korláthoz préselte, a sirályok felé nyújtotta kezét, és kiabált a szélben. Azt kiáltotta: Ostobák! Hangosabb vagyok nálatok, halljátok! Anya apára nézett, apa megvonta a vállát, és végigsimította a homlokát.

Hirtelen megdördült az ég, abban a pillanatban elkezdett esni az eső. Anya behúzott engem a tető alá. Az emberek felénk tolongtak, a nyílásban megjelent a toronyőr arca, és kiabált, hogy mindenki menjen le gyorsan, esőben tilos fenn tartózkodni. Néhányan megijedtek, valaki káromkodott, a nyílás teteje újra és újra becsapódott. Aztán nagymama állt ott, haja, ruhája és mindene vizes lett, nevetett, két kezével

tartotta a nyílás tetejét. Lejöttem, a lépcsőn sötét volt, valaki halkán mondta: Hallod, valóban zeng az ég.

Lent ugyanúgy esett, persze az emberek a szórólapokat tartották a fejük fölé, és a csikorgó kavicsokon szaladtak a parkolóba. Mi is nekilódultunk, mit tehettünk volna, Erika néninek és anyának is volt esernyője, a fák alatti szárazabb helyre igyekeztünk.

Már a fensík széléhez értünk, amikor Erika néni megszólalt: Hol a mama? Tényleg, a nagymamát nem láttuk sehol, nem volt az induló kocsik közt a torony mögött, sem a tőlünk jobbra lévő ülőhelyeken, és a torony ajtaját már ismét becsukták. Jellemző, szólt apa, először fel akar menni, aztán elsőnek fut vissza a kocsihoz. Erika néni még egyszer körülnézett, az esernyő széléről egy csepp víz a nyakkivágásába esett, megrázta magát, és anya után szaladt, aki már beért az erdőbe.

A kocsik csillogtak a rájuk folyt víztől, akárcsak anya ruhájának műszálas anyaga, csillogtak a villámok fényében, amelyek ritmikusan hasították át a felhőket. A villámok megvilágították az utat, az arcunkat és a fák törzsét, minden jól felismerhető volt. Nagymamát nem láttuk. Apa kinyitotta az autót, nem szólt semmit akkor sem, amikor nedves ruhánkkal ráültünk a bőrülésekre. Anya talált a kesztyűtartóban egy kéztörölőt, és szárítottatta vele a hajamat, sokáig hallgattunk, végül Erika néni szólalt meg: Hol lehet? Nem az erdőben, felelte anya, az utat nem lehet eltéveszteni.

Apa káromkodott, amikor indított, és nem ugrott be a motor. Erika néni a vállára tette a kezét, remegett a keze, pedig az idő nem volt hideg, csak nyirkos. Amíg az esőben kerestük a szürke toronyhoz vezető utat, a nagymama hajára gondoltam, hogy biztosan senkinek nincs ilyen haja. Eszembe jutott, hogy a nyulak éhen halnának, ha nagymama nem kerülne elő. Erika néni sosem szerette a nyulakat. Nem tudtam őt elképzelni, amint a fűben térdén csúszva

Pátzay Pál: A 10-es huszárok lovasszobra, 1741–1918
(Székesfehérvár, 1939)

pitypangot szed nekik. A vihar erősödött, a villámok fehérre festették arcunkat, olyanok voltunk, mint a vízihullák, mindnyájan egyformán néztünk ki. Talán most egy család voltunk.

Amikor elértük a fennsíkot, hallottuk a nagymama hangját, sikoltozott és nevetett. Apa leengedte az ablakot, hogy jobban lásson, kidugta fejét az esőre, nyakán vörös foltok látszottak. Körbejárta a tornyot a kocsiival, a tenger felőli oldalig, egészen a fák alá ment, a kerekek pörögtek a nedves kavicsoson. Aztán megláttuk őt. A kilátótérben állt, lába a korlát első fokán, törzsét a kapaszkodóhoz préselte. Levette a ruháját, és két karjával a feje fölé tartotta a szélben, mint egy piros vitorlát. Haja az arcára és megsárgult, nedves alsóruhájára ragadt. Kiabált, túl akarta harsogni a mennydörgést.

Apa állt az esőben, karját félig felemelte, mintha meg akart volna ütni valakit. Erika néni felkiáltott, a toronyajtóhoz szaladt, és mindkét kezével dörömbölt. A toronyőr kinyitotta az ajtót. Haja poros volt, bal kezében egy könyvet tartott, és száraz szemmel pislogott.

A nagyanyánk, kiáltotta neki Erika néni, hát maga semmit sem hallott! Magát teszem felelőssé, kiáltotta apa, és anya fel akart menni a lépcsőn. Azonban most a toronyőr kiáltott: Lenn maradnak! Olyan hangosan ordított, hogy anya visszafordult az ajtó felé, három fokot lépett egyszerre, és még az első sarok előtt megbotlott.

Nagymama lejött. Ismét felvette a ruháját. A toronyőr szobájában szűk volt a hely, körülálltuk a nagymamát, és nem nyúlhattunk semmihez. A toronyőr megdörzsölte a haját és arcát, majd kékre fagyott lábát is egy piszkos takaróval. Nagymama felfelé nézett a lengő, vakító villanykörtére, és láttam, hogy amit esővíznek véltem az arcán, könny volt. Jó kis kaland a maga korában, jegyezte meg a toronyőr, most boldog? Nagymama dűnnyögött: Ne szidjon, úgyis megmondtam volna, hogy az én bűnöm. A toronyőr az ölébe dobta a takarót, és hirtelen rákiáltott: Persze, ha még tudott volna beszélni! Nagymama elnevette magát, mire a toronyőr leült, és szintén nevetett. Hogy csinálta ezt egyáltalán, kérdezte. Nagymama vállalt vont. Mindenkinek tartottam a nyílás ajtaját, és egyszerűen nem jöttem le az utolsó után. A falon lévő vaskarikákba kapaszkodtam, amikor túl erősen fújt a szél.

A visszaút hosszú volt, az eső nem adta fel. Erika néni újra a saját kocsiját vezette, láthattam őt, amikor megfordultam. Nagymama mellettem ült, egy töröl-

között tett a vállára. Apa és anya elől ültek, minden úgy volt, mint idefelé jövet. Nem sokat beszéltünk. Egyszer csak azt mondta apa: Hogy tehetted ezt. A gyerekek előtt – szolt anya. Felhúzta erős vállát. Nagymama rám nézett, szeme csillogott a félhomályban. Hirtelen tudtam, hogy rajtam nevet, egész testével rajtam nevetett. Jó szorosan megragadtam a karját, és azt mondtam neki: Ilyet nem tesz az ember. Egy pillanatra csend lett a kocsiiban, nagyobb csend, mint azelőtt. Majd a nagymama halkán így szolt apa tarkójához hajolva: Büszke lehetsz rá, már most olyan, mint Te.

Nem tudom, vajon nagymama, apa, anya és Erika néni később beszéltek-e még a szürke toronynál tett kirándulásról. Azt hiszem, nem sokat beszélgettek egymással. Még kétszer látogattuk meg a nagymamát. Nem tettünk több kirándulást. Az utolsó látogatás alkalmával korábban érkeztünk, nagymama egyáltalán nem törődött velünk, egész nap a kertben dolgozott. Az étel sem volt olyan, mint máskor, a sült almáról hiányzott a mazsola.

Apa nevetett a telefonba, amikor Erika néni egy hete felhívta, intett anyának, hogy menjen oda hozzá, és kihangosította a készüléket, hogy ő is hallja. Erika néni eltorzult hangon közölte, hogy nagymama teljesen megbolondult, reggeli után újra lefeküdt, és meg akart halni. Apa kérdezte, volt-e nála orvos, és Erika néni azt felelte, hogy igen, de tehetetlenül állt az ágy előtt, és csak ismételtette nagymamának: A halál nem így működik. Egészséges? – kérdezte anya, mire Erika néni: Igen! Majd letette a kagylót. Két nappal később újra telefonált, akkor nagymama már öt órája halott volt.

Felettünk süt a nap, és a sírok között jó magasra nő a fű, a kápolna mögül madárhangot hallok. A koporsó jó faillatot áraszt. Nagymamán sárgásfehér hálóing van. Greber, a hentes megbök a könyökével, hogy kulcsoljam össze a kezem. Erika néni azt mondja apának, hogy nagymama a piros ruhában akart temetkezni. De most, hogy halott, már mindegy neki. Erika néni, apa és anya zsebkendőt fognak a kezükben, fehér zsebkendőt, hímzett virágokkal. A nagymama zsebkendői, az éjjeliszekrény felső fiókjából. Erika néni, anya és apa erősen hasukhoz szorítják a zsebkendőt, mintha lopták volna.

Imádkozom. A madarak hangosabban énekelnek. Ezután nyúltsültet eszünk.

Fordította: Muth Ágota Gizella